

BİREYSEL CİNNETE KAÇABİLME İHTİMALİ

Canan Olpak Koç

■ Nabokov 1965 yılında *Cinnet* romanının İngilizce çevirisine yazdığı ön sözde *Cinnet*'in diğer kitaplarının akrabası olduğunu söyler. Onlar gibi toplumsal eleştiri içermeyen, ağzına sıkıştırılmış bir mesajı olmayan kitaptır. İnsanlığa bir çıkış kapısı göstermediği iddiası da oldukça dikkat çekicidir (Nabokov, 2014: 8). Propagandayla yuhalama arasında bir koridordan geçer kitabı. Sıradan okuyucuların sade yapısı ve cana yakın sonunu memnuniyetle karşılayacağını da beklediğini söyler. Selim İleri'nin *Her Gece Bodrum* romanı da yazıldığı dönem okurundan böylesi bir ayrıcalıklı muamele talep eder. *Cinnet*'teki karakter kendi dünyasının sınırlarını çizmiş herkesin de buna inanması için elinden geleni yapan biridir. Farklı bir psikolojik tercihle okura sunulur. Yazar karakterini kendi hâline bırakır. Onlara yalanın içinde yalan kurma hakkını verir. İleri'nin karakterleri de kurgunun görece özgürlüğünün tadını çıkaracaktır. Onların da seçimlerinin ardından bireysel cinnete kaçabilmek gibi doğal bir hakkı doğar. Cinnet aşırı bir delilik hâli olarak kabul edilse de cinnet ne Nabokov'un karakterinde ne de *Her Gece Bodrum*'da tam karşılığını bulamaz aslında. Birinde yalandan örülü bir dünyanın safça kabulü varken diğerinde tam da Nabokov'un ağzına toplumsal mesaj sıkıştırmadığını söylediği türden kendi benlik algısı etrafında derinleşen varoluşsal sancı vardır.

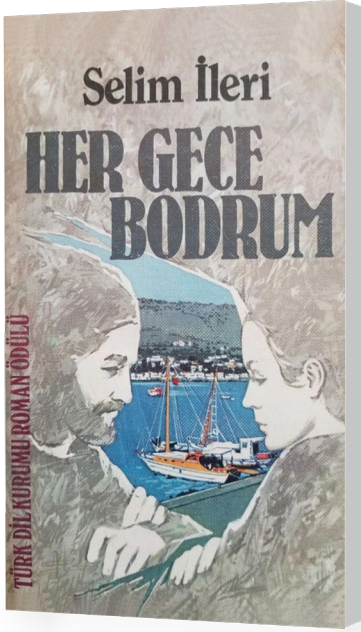
Selim İleri'nin roman dünyasında edebî metinle karşılaştığında okuduğu masum kişiler yerini bulamaz. Bugünkü edebiyatı takip edenlerin günlük hayatlarında da sıklıkla karşılarına çıkan bunalmış, huzursuz, eğitilmiş şehir insanını edebiyata sokan kişilerden biridir İleri. Küçükken okuduğu ve çok etkilendiğini söylediği "Kibritçi Kız" masalındaki kızın sorunlarından farklıdır onun anlattığı insanların dertleri. Ya da "Akşam güneşini on bir yaşımda içindeyken tek bir günde, yemeden içmeden kesilerek, ruh sıkılmaları içinde soluk

soluğa okudum." (İleri, 1985: 26) dediği Reşat Nuri'nin karakterleri gibi değildir. Onun romanlarındaki çoğu kişi sonradan tanışıp hemen benimseyeceği Oktay Akbal ve Attilâ İlhan'ın kişilerine kardeş olur. Varoluşçulukla tanışması da böyledir. Çünkü *Veba*'yı, Akbal çevirmiştir. Akbal'ın çevirmen olarak adının geçmesi *Veba*'nın okunması gereken bir kitap olması için yeterli sebeptir. Yazarın anılarını anlattığı *Anılar: Issız ve Yağmurlu* kitabında hayıflandığı ilk okuma tecrübelerindeki zafiyetten Sait Faik de nasibini alır. Sait Faik'in gerçek değerini kavrayamadığını düşünür. Kişiler onun için toplumsal adaletin gür sesi olacak kadar canlı görünmelidir. Sabahattin Ali topluma sözcülük eden kişileri bakımından ona daha cazip görünür. Sabahattin Ali'nin kendisi için isyan manifestosu olduğunu söyledikten sonra geç fark ettiği Dostoyevski ve *Öteki* derinliği işte hayıflanmasının sebebidir. *İçimizdeki Şeytan*'ı ayrı bir yere koyarak yazarın toplumsal çizgisinden çıkıp bireysel cinneti ele alışını çözemediğine üzülmür. Üzülmür ama onun karakterlerini bireysel cinnet ihtimaline de yaklaştıran bu olur. Özellikle *Her Gece Bodrum* romanındaki sessiz cinnet hâli dikkat çekicidir.

Her Gece Bodrum, 1976 yılında yayımlanır. 1977 yılında da Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü alacaktır. Aslında nehir romanının ilkidir. Devamında gelen *Ölüm İlişkileri* (1979), *Cehennem Kraliçesi* (1980) ve serinin son kitabı *Bir Akşam Alacası* (1980) ile "Bodrum Dörtlemesi" tamamlanır. Yine anı kitabında dörtlemenin yazılışı sırasında Attilâ İlhan'la daima diyalog hâlinde olduğunu, ilk kez gittiği Bodrum'un afrodizyak etkisinde kaldığı dağınık bir dönemde, yazmanın kendisini iyileştireceğine inanarak yazdığı içtenlikli bir roman olduğunu söyler. (İleri, 2002: 128-129). Ona göre okur üzerindeki etkisini buna borçludur. Nabokov gibi sıradan okurun kendisini anlayacağından emin gibidir.

Onun hikâyesini anlatmaya değer bulduğu kişilerin arketipi eğitilmiş ama bunalımlı kişilerdir. *Kırık Deniz Kabukları* (1994) hikâyesinde Halid Ziya'nın *Bir Acı Hikâye* adlı anı romanının kahramanı Vedat ilham kaynağıdır. Yazar bazı kişilerin geniş olanaklar içinde bile içsel yıkım yaşadığını söyler. Vedat'la bağlantı kurduğu kişiler vardır:

“Mai ve Siyah”taki Ahmet Cemil, hem de “Aşk-ı Memnu”daki Behlül. Vedat her ikisidir. Ahmet Cemil kadar yıkık bir son, trajik son, ama Behlül kadar uçarı günler, hoppalıklar, geleceği göremeyiş. (İleri, 2002: 301-302)

Elbette İleri’nin karakterizasyon seçimi refleks bir tepkiyle karşılaşır. Yazar özellikle sol kesimden olumsuz, ağır eleştiriler aldığını söyler. Kendisi için “Benim küçük burjuva dünyasının çürümüşlüğüne savunan gerici bir yazar olduğum, sapık ilişkiler anlattığım söylenegeldi. Sonradan hemen hepsi yazı yazmayı bırakmış bir takım kişiler böyle yazdılar ve dergiler, gazeteler bu yazılara rağbet gösterdi.” (İleri, 2002: 131) cümleleriyle kendisine dair eleştiri sınırlarını aşan ifadelerin kullanıldığını belirtir. Bu zamanlarda Cumhuriyet gazetesinde onu savunan tek yazar Doğan Hızlan’dır.

Gelgelelim öyle midir İleri’nin romanları?

Her Gece Bodrum’da varoluşsal yıkımların altında kalanlarla sıradanlığın huzurunda kaybolan bir grup arkadaştan bahsedilir. Yazarın tercihi kent insanının seçimleri ve sorunlarıdır. Yaşadıkları çevreden uzaklaşan bireyler, yabancılaşan, kızan, küsen, eleştiren ve bu duygularla yeniden var olmaya çalışan kişilerdir. Var olma eylemini kaçış izleği etrafında gerçekleştirirler. İstanbul’dan Bodrum’a giderler. Tebdilimekân etmek ruhlarını kurtarma ve korumada ne kadar etkili olmuştur? Yazar bundan çok sıkıntının seçkin gösterimine odaklanır. Romanda Cem, Tarık, Murat, Kerem, Emine ve Betigül vardır.

Cem hem iç konuşmaları hem de arkadaşlarına yönelik farklı algısıyla en dikkat çekici karakterdir. Yazar okurun beklentisini hesap ederek mi yazmıştır bu sıra dışı karakteri, bilinemez. Varoluşsal sorunlar yaşaması, günlük kaygılardan uzak hayallerin peşinde olması onu kimi okurca aydın bunalımına yaklaşmış zannettirirse bile işin aslı öyle değil gibidir. Biz Nabokov gibi edebî dedektiflik yapmayacağız elbette. Cem iç dünyasının büyük sorunları altında ezilen şehir insanı olarak her türlü odağı kendi üzerine toplayan, kutsal-laştırdığı arzularının kabulünü bekleyen bir temsilcidir. Bu çoğu zaman onu bencil, saplantılı hâle sokar. Anlatıcı rolünü de zaman zaman üstlenen Cem okuru sarsan içsel sıkıntılarıyla çözümün değil cinnetin peşindedir. Onunki mitomani değildir. Kendisi hakkında söyledikleri yalan değil ancak yine kendince fark edilmiş gerçeklerdir. Onu mitoman olmaya yaklaştıran “kişinin tüm

istediklerini gerçekleştirebileceğini düşünmesidir” (Romand’dan aktaran: Gürel ve Mutur, 2007: 554). Duyguları bilinci üzerinde baskı kuran Cem arzularını tek başına taşıyacak bilinçte görünmez. Görünen “ben”i ile olduğu ben’i eşitleme gayreti onu otantiklik olmaya yönlendirir. Bu hâliyle bir taraftan da arkaik insanı hatırlatır. Jung, arkaik insan tanımlaması yaptığı incelemesinde arkaik sözcüğünü orijinal anlamında kullanır. Ancak yazar, “*ruhsal süreçleri arkaik olan sadece ilkel insan değildir. Günümüzün uygar insanında da bu arkaik süreçleri gözlemleyebiliyoruz, üstelik bunlar modern sosyal yaşamın düzeyinde tek tük “geçmişin yeniden canlanması” biçiminde değiller. Aksine, bilinç gelişimi ne düzeyde olursa olsun, her uygar insan ruhunun derinliklerinde arkaik bir insan olmaya devam eder.*” (Jung, 2013: 12) der. Cem de kendi kurulumunu yapmaya çalışır. Kendiyle ilgili yaşadığı aydınlanma; sınırları zorlaması, ötekileştirmeye razı olmaması, sıradanlıktan kaçmasına sebep olur. Varoluşunu sorgular. Sorgulamalar yalnız kendisini değil en yakınında olanları da huzursuz edecek boyuttadır.

Kişiler arasındaki varoluşsal sorunların kaynağından biri anlaşılmayan, saklı tutulan, açığa çıkınca reddedilen cinsel yönelimlerdir. Burada da yine Cem anlatılması gereken ilk kişidir. Onun sarsıntılı ruh hâli, dizginleyemediği duyguları anlatının ritmik hareketliliğinde ayrı bir yer edinir. Aşırı hassas ruhuyla ne zihinsel ne de eylemsel uzlaşıya yakındır. Bodrum Cem’in bu gelgitli ruh hâlini sakinleştirmeye aksine diğer kişiler gibi mevcut varoluşsal sorunları derinleştiren bir mekâna dönüşür. Bodrum dostlukları pekiştirmek yerine zayıflatmıştır. Cem arkadaşlarından ilgi isteyen biridir. Oysa Murat, Tarık vaktini farklı değerlendirir.

Cem’e göre Bodrum bir korkudur. Korku, üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Bodrum’un insan zihnindeki rahatlatıcı çağrışımına karşılık zıddı bir anlamı hatırlatması kişinin benlik sorunlarıyla alakalıdır. İlk kez Bodrum’a gelmiştir. Ancak bu geliş onu sorunlarından uzaklaştıracığı yerde daha çok soruna batırır. Kendisini soyutlanmış, yalnızlaşmış ve kimsesiz hissederek. Ne geldiği yere ne de döneceği yere aittir. Oysa tatili on üç gün sürecektir. Bu sürede kendisinden ve mutsuzluğundan sorumlu tuttuğu diğer kişilerden uzaklaşması gerekirken o, huzursuzluğunun, tükenmişliğinin sebebi kadar çözümünü de onlarda görür. Öz yeterliliğini sorgulamaz. Hayatın, etrafındaki kişilerin kendisini memnun etmesi üzerine kurulu bir anlayışa sahiptir. Bu duyguya bağlı saplantısı onu günlük sevinçlerden uzaklaştırır. Cem için hava daima gridir. Onun varoluşu yalnız benimsediği insanların hayatında kapladığı alana bağlıdır. Bu şekilde bağımlı profili gösterir.

Murat’a olan zaafı, cinsel arzusu Cem’i mutsuz biri yapar. Bodrum, denizi ve doğasıyla değil arkadaşlarının özellikle Murat’ın varlığıyla anlamlı hâle gelecektir. Fakat bu duyguyla avunmaz aksine bu isteğinin karşılanmayacağı korkusu tüm benliğini sarar:

Cem, Murat'ı, orada, kayaların üstünde ilk kez görmüştü sanki. Kımıldamadan, kimseye aldırmaksızın, başına buyruk yatıyordu bütün gün güneşin altında. Kayanın sivriliklerine, düzlüğüne, eğimine uyduruyordu gövdesini. Doğayla kendisi arasında şaşırtıcı bir özdeşlik kuruyordu. Bu denli rahat, kaygısız, çevresiyle anlaşabilen ya da çevresine aldırış etmeyen birini sevemezdi insan; sevmemeliydi.” (İleri, 2010: 17)

Hâlbuki onun kötücül bakışları karşısında Bodrum'u farklı şekilde algılayan ve mutlu olan Murat ve Tarık vardır. Onlar İstanbul'un ruhlarını yoran kalabalığın sonra Bodrum'da huzur bulur. Denize girer, yeni insanlarla arkadaşlık kurarlar. Cem'in sıradanlaştırdığı hatta mutsuzluğunun kaynağı hâline dönüştürdüğü Bodrum onlar için tam tersi bir anlamdadır. Cem kaldığı odayı dahi kendisini gerçek hayattan soyutlayan bir yer olarak al-

gılar. Cam odanın içi ve cam odanın dışı şeklinde bir zihinsel mekân bölünmesi yaşar. Buradaki sınır dünyayı, hayatı farklı duyumsayan insanların ayrıldığı yerdir. Zaten yaşam “sonsuz yapaylık”ın (İleri, 2010: 23) olduğu bir yerdir. O, cam odanın içine dolan bilinçsiz, sorgusuz insanlardan olmak istemez. Onları küçümser. Zaman zaman Murat ve Tarık da bu kategorinin içindedir. Gündelik hayatın telaşı kadar mutluluğuna da kapılmak Cem için değersizleştirici bir şeydir. Hayatın sadece yüzeysel algılanmasına karşı çıkar. Arkadaşlarının yaşama bağlılığı, görme, tanıma tutkusu onun kutsallaştırdığı benliğine olan ilgiyi azaltır kendince.

Cem'e göre doğa da sahtedir. İnsanın doğaya müdahalesi hatta lüzumundan fazla yakınlığı doğaya ait nesnelerin gerçek anlamını yitirmesine sebep olur. Her şey tüketilmeye hazır beklemektedir. İnsan da bundan payını alır. Cem'in de duyguları tükenmiştir. “Kirke” adlı tekne onun için çirkindir. Barındırdığı lüks, neşe Cem'e cazip gelmez. Aksine çoğul tüketime uygun bireysel hakları bitiren bir yerdir. Sömürü oldukça cezbedici bir yerden geldiği için insanların direnci kırılmış, kabullenmeleri kolaylaşmıştır. Bodrum'a büyük şehirlerin rutinliğini kırmak isteyenler gelse bile aslında Bodrum'da da farklı bir kalıp yaşantı biçimi insanı yine kendi kurallarına boyun eğdirir. Cem'in Bodrum hakkındaki yargıları ve onun temsili olduğunu düşündüğü şeyler aslında kapitalizme karşı bireysel bir karşı çıkıştır. Ancak yazar ideolojik bir tipleme

kurgulamak istemez. Aksine kurgusal ögeler Cem'in varoluşsal çıkmazlarına döner. Fakat yine de Cem, Bodrum'a gelen insanlar için *"Gelmişlerdi, paraları vardı, on günlük yirmi günlük bir aylık tatilleri için her şeyi hakları sayıyorlardı; önüne geçilmezdi bu kargaşanın."* (İleri, 2010: 217) cümlesini kurar.

Cem'in gerçeklik algısını yitirdiğini düşündüğü mekâna yüklediği anlamla, o mekânı işgal ettiğine dair işaretler verdiği insan aynı nefret dilinden payını alır. Bodrum yapaydır, gelenlerde yapay kalır. *"Kasaba insan kusuyordu. Deniz kokusu ağırlaşmıştı. Kıyıdaki lokantaların renkli ampulleri kırıldı, beyazları takıldı, uyumsuzluk gelişigüzel kendini gösterdi."* (İleri, 2010: 221) der. Duygularıyla bile kendine ihanet etmek istemez. Cinsel tercihini gizlemeden yaşama isteği de bunu örnekler.

Murat, Bodrum'u Cem'den farklı algılar. Son altı yıldır her yaz Bodrum'a gelen Murat, Cem'in kapitalist kısaçta hazzın peşine düşmüş ve hâlimden memnun bireyidir. Murat doğayla Cem'in kurduğundan daha farklı bir bağ kurar. O, doğayla bütünleşik yaşar. Cem insanın etrafında planlanmış bir hayatı savunur. Kaygısız, çevresine aldırış etmeyen Murat'ı sevmesini de anlamlı bulmaz zaman zaman. Murat için özgürlük demek olan Bodrum Cem için hapistir. Cem ne aşkının karşılığını almış ne de diğer insanlarla sıradan ilişkiler geliştirebilmiştir. Bodrum'a beraber gittiği arkadaşları kolaylıkla oranın rahatlatıcı havasına uyarken Cem daha kırılğan ve mutsuz olur. Onların yaşadığı kayıtsızlığa karşı onun kendine yönelik tutucu ve ısrarcı tavrı dikkat çeker. Murat'a yönelik "yüksek" bulduğu duygularına karşı Murat gündelik ve tekdüze beklentilere sahiptir. Ne gelecek endişesi vardır ne de yakınındakinin hassasiyetine saygısı. Hatta Cem'i hasta bir sevgiye sahip biri olarak görür. Cem'in hissettiği şey ona göre çocuklukta yaşanacak bir duygudur. Bu bağımlı duygu hastalıklı bir hâlden kendisi için daraltıcı bir şeydir. Bunaltır, yorar ve özgürlüğünü kısıtlar. Cem'e yönelik *"insanı sıkıyorsun yalnız kalmak istiyorum."* (İleri, 2010: 85), *"bazı zamanlar bir böcek gibi görüyorum seni. Ezmek geçiyor içimden. Şuraya dinlenmek için geldik. Vızıldamaktan başka bir şey bilmez misin sen!"* (İleri, 2010: 51) cümleleri yalnız kendi bıkkınlığının değil Cem'in bireysel cinnet hâlinin de işpatıdır. Bu cinnetin sonucu uyumsuzluktur.

Cem yarımadaadaki özgürlüğü geçici görür. Kimse özgür değildir. Kendisi yaşamını anlamlı kılmak için mücadele ettiğine inanır. Bunun bedeli de kullanılmayan bir eşya, çürümüş bir konsol (İleri, 2010: 3) olarak bırakılmasıdır. Emine ve Betigül'ün varoluşsal sıkıntıları kısmen Cem'in sorgulamalarına benzer. Emine de Bodrum'da kendini yalnız ve çevresindekilere yabancı hissettiği için tatili yarıda bırakır gider.

Cem'in fiziksel görünümüyle ilgili değişken algısı da ruh hâlinin işaretini verir. Kurgunun ilk bölümlerinde *"Yatağından kalktı, gerindi, bir tokayla topladığı saçlarını çözdü, küçük bir el aynasında baktı yüzüne, eşyanın boyutları küçülür teknelerde, gülümsedi sonra kendine, beğendi kendini..."* (İleri, 2010: 19)

cümlesiyle “Kendine baktı Cem bir zaman kenarı kırık aynada (keskin bir bıçak gibiydi aynanın kenarı) Süzölmüştü yüzü; bu süzölmek sözü de ne gülünçtü! Gözleri irileşmişti.” (İleri, 2010: 21-22) ifadesi bir anda değişen bakışını gösterir. Üst anlatıcı onu “Çirkindi gövdesi, biçimsizdi: kolları sıksa, sırtı kamburlaşmış, bacakları kalın.” (İleri, 2010: 98) diye tanıtır. Bedenindeki oransızlık gibi ruhunda da yaraları vardır. Düzendən hoşnut olmayan, doğaya uyum sağlayamayan, insan ilişkilerinde yaban kalan Cem için bireysel cinneti her şeyin üstündedir:

Hayır, sonsuz uyumu bulamayacaktı. İç içeydi her şey. Bir gemicinin se-yir defteri değildi yaşam. Karmakarışık yollara girip çıkıyordu insan. En önemlisi sonsuz, olanaksız bir iç çatışmayla boğuşuyordu. (İleri, 2010: 74)

Cem’in toplumsal değerlerle olduğu kadar tanrı kavramıyla da sorunu vardır. Hiçbirine inanmaz. Onun için saplantılı duygular beslediği Murat her şey demektir. Ne mali gücün özgürlüğüne kanar ne de servetin kendisine sağlayacağı üstünlüğe. Lakin doğrudan ve eylemsel bir tepkisi yoktur. Yalnızca kendi sorunlarına kaynaklık ettirecek itirazlara sahiptir. Hatta yakınındakilere kendini kötü hissettirir. Emine, Cem’in kendisine yönelik bakışından dolayı “Zavallıyım ben, bir boktan anlamayan benim, zavallı kız kurusu.” (İleri, 2010: 135) diye düşünür. Betigöl de onun gibi mutsuz ve huzursuzdur.

Cem gerçekliğe direnir. Ne kadar dirense de “gerçeğin kendine özgü bir havası vardı. Vuruyor, çarpıyor, sendeletiyor, ölümcül yaralıyordu” (İleri, 2010: 26) diye düşünür. İstanbul kaçılmış bir cehennemdir. Geldiği yeri de cehenneme çeviren yine Cem olur. “Umutsuz bir savaştadır.” (İleri, 2010: 5) Bodrum’da güneş, gökyüzü tabut kapağı gibi Cem’in üzerine çullanır ve onun otantik varlığını karanlıklara gömer. Bütünün bir parçası olamadığı için yalıtım hâlinedir. Yalom, kişiler arası yahut kişinin kendi içindeki yalıtımının klinik çalışmalar açısından önemsiz sayılamayacağını belirttiikten sonra bireylerin soyutlanma hâline geçer. Varoluşa ait bu yalıtımın “bireylerle girilen en doyurucu ilişki ve bir kendilik bilgisi ve bütünlüğe rağmen süren bir yalıtımdır. Varoluşsal yalıtım insanın ve başka biri arasındaki kapatılamayan bir uçuruma gönderme yapmaktadır.” (Yalom, 2013: 552-553). Yalıtım kendilik bilgisine ulaşmanın ön koşuludur.

Cem’in yalnızlığı sadece bir izlek değil, aynı zamanda yazarın kendi gerçekliğinin kurguya yansımaları olarak da kabul edilebilir. Semih Gümüş, kalabalığın bir parçası olarak yazarın da aslında yalnız olduğunu Samuel Beckett örneğinden hareketle anlatır. Yazar-kurgu yakınlığı için önemli bir saptama olan cümlelerde Beckett yalnızlığı bu denli yüzüne vuran yazar diye tanımlanır. Onda yaşadığı acıları çoğaltan bir taraf bulur. En çarpıcı ifadelerinden birinde “Bir tek noktaya odaklanmış, dünyanın kötücül ruhunu o noktada saptamış gibidir... Romanlarının kişileri yalın ortamlar içinde suçluluk ve umutsuzluğu çoğaltır.” (Gümüş, 2005: 21-22) tespiti vardır. Gümüş’ün Beckett’te fark ettiği türden yalnızlığı Lukacs, Dostoyevski’de görür. Ona göre, *Yeraltından Notlar*

romanı ile Dostoyevski modern burjuva insanının yalnızlığının belki de ilk betimlemesini verir. Ancak yazar, bu yalnızlığı hâlâ toplumsal bir çerçeve içinde değerlendirir. Kendisi bu durumu idealleştirmez, bunu daha çok kötümser bir hava içerisinde ve bir çıkmaz yol niteliğinde çizer. Dostoyevski bu yalnızlığın toplumsal koşullarını ve sonuçlarını görür. Kahramanının çektiği acıların kaynağı, kapitalizmin ilk dönemlerindeki insanlık dışı niteliği ve özellikle de bunun kişisel ilişkiler üzerindeki yıkıcı etkisidir. (Lukacs, 1979: 70)

Her Gece Bodrum'da ise kişinin her türlü oyalanması yalnızlığı ört bas etmeye çalışan kandırmacadan ibaret kabul edilir: “*Evet böyle. Eğlenmeye gelinir, adı yaz gezisidir, çarçabuk başka şeye dönüşür, kaçıştır, sorumsuzluktur, yalnızlıktır, bencillik değil de nedir...*” (İleri, 2010: 57) Yalnızlaşan “ben”in kendisiyle yüzleşme aşamasında kendince ürettiği birtakım denetleyici ve bahaneler vardır. Burada dikkat çeken, gerek denetleyici gerekse bahanelerine sığınan “ben” arasında sosyal statü açısından belirgin bir fark olmamasıdır. Bir anlamda toplumsal yalnızlığın ağır baskısı her kesimden bireyi ağırlığı altına alır. Fakat asıl dikkat çeken husus, suçluluk hislerine ve bahane yahut denetleyicilerine sığınmalarına rağmen bu bireylerin kendileri olmaya çalışmalarındır. Cem, yaşadığı bu ruhsal gerilimi, varlığından rahatsız olma hâlini “*Yüzmesini biliyorum, ama insan yalnızken, yalnızlık eskimiş bir edebiyattır, insanın sinirleri zayıf düşer ve deniz korkutucudur artık. Denizler yabancımlar.*” (İleri, 2010: 19) diyerek geçiştirir. “*Yalnızlıktan başka hiçbir şeyi*” (İleri, 2010: 26) yoktur. Hâlbuki “*Herkes geçmişi olmayan, anılardan kopuk bir yaşam sürüyordu yaz kasabasında; geçmiş anımsadıklarından acımasızlığın, hainliğin tadını çıkarıyorlardı. Kimsenin tasası, derdi yoktu. Kimse mutsuz değildi. Başkaları için yalnızlık bitmişti.*” (İleri, 2010: 36).

Selim İleri, “küçük oba”yı temsil eden belli roman kişilerine odaklanarak toplum sorunlarını ihmal etmekle eleştirilmiştir (Mengi, 2009: 149). Fakat İleri, bireysel sorunlardan yola çıkarak yalnızlaşan toplumdan bahseder. İletişimsizlik kaynaklı bir yalnızlık olan bireysel hâller aslında, özgürlük anlayışıyla da bağlantılıdır. Cem çevresinden kaçarak kurduğu yalnızlık dünyasını çözümlemeye çalışır. Arzularıyla şekillendirdiği bilincini her şeyin üstünde görür.

Selim İleri, şehir insanının sorunlarında bahseder. Romanda bağımlı olma ile bağlanmanın yarattığı sorgulama “gönüllü” cinnet hâli işlenir. İstanbul’un cehennem olarak nitelenmesinin ardından cehennemden kaçış olan Bodrum’a geliş gerçeklerin yerini yüzleşmelerin almasına yol açar. Sahici olanın yitimi, kaçışın sürüklediği ikna edici olmayan burjuva yaşantı modelinin yine kendi içinden çürüyüşünün seyredilmesidir. Olmaktan uzaklaşan, olmak için çırpınan ama yutkunmakla yetinen bireyler Cem ile temsil edilir. Arzularında kontrolsüz, bilinci tutkunun kısıcında, arkadaşlarına karşı bağışlayıcı olmaktan uzak Cem, sokaktaki adamın hayatı sorgulama biçiminden uzaktır. Kurgu

şehir insanının benlik sorunları etrafında bireysel cinnet hâlini ve varoluşsal yıkımın gerekçesini anlatır. Madem Nabokov ve *Cinnet* dedik yine *Cinnet*'le bitirelim: *Felsefi mütalaa zengin icadıdır. Kahrolsun o.* (Nabokov, 2014: 11)

Kaynaklar

İleri, Selim, *Her Gece Bodrum*, Everest Yayınları, İstanbul 2010. (1. Baskı: 1976)

İleri, Selim, *Anılar: Issız ve Yağmurlu*, Doğan Yayıncılık, İstanbul 2002.

İleri, Selim, *Hatırlıyorum*, Altın Kitaplar, İstanbul 1985.

Jung, C. G., *Keşfedilmemiş Benlik*, çev.: Barış İlhan- Canan Ener Sılay, Barış İlhan Yayınevi, İstanbul 2013.

Lukacs, G., *Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı*, çev.: Cevat Çapan, Payel Yayınevi, İstanbul 1979.

Nabokov, Vladimir, *Cinnet*, çev.: Nazım Dikbaş, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.